

XATTOTLIK SAN'ATINING YEVPADA PAYDO BO'LISHI

Qiyomov Shohabbosxon Sharofiddin o'g'li

Toshkent iqtisodiyot va texnologiyalari universiteti "Ijtimoiy fanlar" kafedrasida stajyor o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada Yevropada xattotlik san'atining paydo bo'lishi haqida kerakli ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: Mixxat yozuvi, eski fors va Ugarit milliy alifbolari, Xudolar, mamlakatlar, shaharlar, kemalar, qushlar, daraxtlar

Annotation: This article provides the necessary information on the emergence of calligraphy in Europe.

Key words: Cuneiform script, Old Persian and Ugaritic national alphabets, Gods, countries, cities, ships, birds, trees.

Mixxat yozuvi yozma ifodaning eng qadimgi shakli hisoblanadi. Taxminan Shumerlar tomonidan yaratilgan. Miloddan avvalgi 3000 yil (o'tmishdoshlari 4-ming yillikning oxiriga kelib Uruk IV davri), mixxat yozuvi piktogrammalar tizimi sifatida boshlangan. Vaqt o'tishi bilan tasviriy tasvirlar soddalashtirildi va mavhumroq bo'ldi. Mixxat yozuvlari loy lavhalarga yozilgan bo'lib, ularga qalam uchun to'mtoq qamish bilan belgilar chizilgan. Stylus qoldirgan taassurotlar xanjar shaklida bo'lib, mixxat yozuvi ("xanjar shaklidagi") nomini keltirib chiqardi. Shumer yozuvi Akkad, Elamit, xet (va Luvian), Hurr (va Urartu) tillarini yozish uchun moslashtirilgan va u eski fors va Ugarit milliy alifbolarini ilhomlantirgan.

Mixxat yozuvi ikki ming yildan ortiq vaqt davomida sezilarli o'zgarishlarga duch keldi. Dastlab piktogrammalar vertikal ustunlardagi loy lavhalarga o'tkir qamish qalamidan yasalgan qalam bilan chizilgan yoki toshga kesilgan. Ushbu dastlabki uslubda zarbalarning xarakterli xanjar shakli yo'q edi. Xudolar, mamlakatlar, shaharlar, kemalar, qushlar, daraxtlar va boshqalarning nomlarini ko'rsatadigan ba'zi belgilar. "determinantlar" sifatida tanilgan va o'quvchi uchun qo'llanma sifatida qo'shilgan ushbu atamalarning Shumer belgilari bo'lgan. To'g'ri ismlar odatda sof "ideografik" tarzda yozilishda davom etdi. Miloddan avvalgi 2900-yildan boshlab ko'plab piktogrammalar asl funktsiyasini yo'qotishni boshladilar va berilgan belgi kontekstga qarab turli xil ma'nolarga ega bo'lishi mumkin edi. Belgilar inventarizatsiyasi 1500 belgidan 600 belgigacha qisqartirildi va yozuv tobora fonologik bo'lib qoldi [2, 15]. Noaniqlikni oldini olish uchun determinativ belgilar qayta kiritildi. Ushbu jarayon Misr iyeroglif orfografiyasining rivojlanishiga bevosita parallel edi. Misr iyerogliflari (yunoncha "muqaddas o'ymakorlik" dan, shuningdek ierogliflar) qadimgi misrliklar tomonidan ishlatilgan logografik va alifbo elementlarining kombinatsiyasini o'z ichiga olgan rasmiy yozuv tizimi edi. Misrliklar papirus va yog'ochga oid diniy adabiyotlar uchun kursiv ierogliflardan foydalanganlar. Ieratik va demotik deb nomlangan skriptning kamroq rasmiy o'zgarishlari texnik jihatdan ierogliflar emas. So'z hieroglyph yunon adjective bu ἱερογλυφικά (hieroglyphiká), ἱερός bir aralashma keladi ('muqaddas') va γλύφω ('engrave uchun; glyph qarang'). glýphō hierós Deb o'zlarini edi glyphs τὰ ἱερογλυφικά γράμματα (tà hieroglyphiká grámmata, 'muqaddas o'yilgan harflar'). Ieroglif so'zi ingliz tilida individual ieroglif belgisi uchun turgan ismga aylandi [1, 9]. "Ierogliflar" odatda ishlatilsa-da, misrshunoslar tomonidan tushkunlikka tushadi.

Ierogliflar Misrning badiiy an'analaridan kelib chiqqan. Misol uchun, miloddan avvalgi 4000-yildagi Gerzey kulolchiligidagi ramzlar ieroglif yozuviga o'xshaydi. Ko'p yillar davomida ieroglif yozuv Narmer jilosi edi, hierakonpolisda 1890-yilda qazilma paytida topilgan (zamonaviy kavm al-Ahmar). Yunon alifbosining tarixi Finikiya harf shakllarini qabul qilishdan boshlanadi va hozirgi kungacha davom etib kelmoqda. Ushbu maqola hozirgi standart

ILM FAN YANGILIKLARI KONFERENSIYASI

1-MART

ANDIJON, 2024

yunon alifbosining kodifikatsiyasidan oldingi dastlabki davrga qaratilgan. Finikiya alifbosi qat'iy faqat undosh haqida izchil aniq edi. Ushbu tartib yunon uchun semit tillariga qaraganda ancha kam mos keladi va bular matres lectionis, shuningdek, yunon tilida mavjud bo'lmagan undoshlarni ifodalovchi bir nechta finikiyalik harflar edi. Ular unililarni izchil ifodalashga moslashtirildi; binobarin, yunon alifbosini dunyodagi birinchi haqiqiy alifbo deb hisoblash mumkin. Aksariyat mutaxassislar Finikiya alifbosi miloddan avvalgi VIII asr boshlarida, Euboyada yunonlar uchun qabul qilingan deb hisoblashadi. Miloddan avvalgi 770-750 -illarda ma'lum bo'lgan eng qadimgi yunon yozuvlari shu vaqtga to'g'ri keladi va ular Finikiya harf shakllariga mos keladi.

Yevropa qadimiy davrda yunon-rim maktubiga asoslangan. San'atning rivojlanishiga turtki bo'lgan xristianlikning kiritilishi, ko'pincha ko'p miqdorda Injil yozuvlari va boshqa diniy adabiyotlarni ro'yxatga olishni talab qilgan. Rivojlanishning cho'qqisi yettinchi-to'qqizinchi asrlarda xattotlikning haqiqiy asarlarini, shu jumladan Xushxabarni yaratishda erishildi. Ular rangli miniatyuralar va bezaklar ko'rinishidagi bezaklar bilan bezatilgan qo'lyozmalar edi. XII asr boshida yunon-rim maktubi Gothic va charter bilan to'ldirildi.

Fransuz "Quyosh" qiroli Lyudovik XVII ning hukmronlik davri. Angliyada Oliver Kromvel boshchiligidagi burjua inqilobi kapitalizm davrida yangi yangi bosqichlarni namoyon etdi. Bu bosqichlar barcha sohalarga teng ta'sirini ko'rsatdi. Ayniqsa adabiyot va san'atda barokko usuli saroy axlining o'zini yorqin dabdabadorlik bilan burkab, o'zining kuch-qudrati, noziktabligini baralla ovoza qilishda iborat bo'lgan. Bu borada katolik va pratestant cherkov namoyondalari qo'shgan hissalar katta. Shu boisdan bu davr ajoyib ijodkorlarning dunyoga kelishiga sabab bo'ldi. Hayotiy idrokning yorqin drammatizmi adabiyot, musiqa, tasviriy san'at asarlarida fojivaviy mavzularga murojaat qilinishida yaqqol namoyoni bo'la oladi. Aynan XVII asr va XVIII asrning birinchi yarmida yangi davr san'atida muhim rol o'ynagan yangi janr "Opera janri" rivojlanishi yevropa mamlakatlarining madaniyatida alohida voqelikka aylandi. Opera san'ati birinchi bo'lib Italiyada paydo bo'lgan. XVII asrga kelib Italiya Ispaniya va Avstiyaning siyosiy qaramligidan iztirob chekib, parchalangan davlatga aylangan. Shunga qaramay opera san'ati o'zida jo'shqin hayotbaxsh kuchni mujassam etgan. Appenin orolida boshqalarga nisbatan erta gullagan Renessans davri Flarensiya shahrida dunyoga keldi. Dante Aligyeri, Mikelandjelo Buonarotti Chellini kabi mashhur Renessans davri san'at ustalari o'z paytida ijodiy yo'llarini Flarensiyadan boshlaganlar.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Albert Kapr, Deutsche Schriftkunst // VEB Verlag der Kunst. Drezden, 1955, b. 7, 33
2. Villu Toots, zamonaviy skript // M., Kniga, 1966, b. 9 – 57
3. www.ziyo.net